

შრომისუნარიანი მოსახლეობა შრომისუნარიან ასაკში

ქეთევან კინმარიშვილი

ეკონომიკის დოქტორი

დასაწყისისათვის განვიხილოთ შრომისუნარიანი მოსახლეობა და შემდეგ მისი შრომისუნარიანი ნაწილი, რადგანაც შრომითი რესურსების შემადგენლობაში არ ითვლიან I-II ჯგუფების ინვალიდებს.

დემოგრაფიული ფაქტორის ზეგავლენით შრომისუნარიანი ასაკის მოქალაქეთა რიცხვი მთელ მოსახლეობასთან შეფარდებით იცვლება. თუ რამდენი იქნება ეს მოსახლეობა დამოკიდებულია შესაბამისი ასაკის სიკვდილიანობის დონეზე, აგრეთვე შრომისუნარიან ასაკს მიღწეულ ახალგაზრდათა რაოდენობის შეფარდებასთან საპენსიო ასაკამდე მიღწეულ მოქალაქეთა რაოდენობასთან. რაც უფრო დაბალია სიკვდილიანობა და დიდია განსხვავება შრომისუნარიან ასაკამდე მიღწეულთა და ამ ასაკს გადაცილებულთა რაოდენობათა შორის, მით უფრო მეტია ან ნაკლები შრომისუნარიანი ასაკის მოქალაქეთა რიცხვი.

საქართველოს დემოგრაფიული სიტუაციისათვის დამახასიათებელია სიკვდილიანობის მაღალი მაჩვენებელი და როგორც შედეგი — სხვა მრავალი ქვეყანასთან შედარებით სიცოცხლის დაბალი მოსალოდნელი ხანგრძლივობა დაბადებისას¹.

1 დაახლოებით 2000 წლიდან თვალნათლივ გამოიკვეთა ტენდენცია მოსალოდნელი სიცოცხლის ხანგრძლივობის საშუალო მაჩვენებლის შემცირებისაკენ. შედეგად უკვე 2005 წლიდან საქართველო ამ მაჩვენებლით საგრძნობლად ჩამორჩა სხვა ქვეყნებს. ცხოვრების ხანგრძლივობის შემცირება-არაკანონზომიერი ფაქტია. იგი განპირობებულია არახელსაყრელ ფაქტორთა რიგით, რომელთაც გარდამავალი ხასიათი აქვთ: კვების დაბალი ხარისხი, ცუდი ეკოლოგია, ცხოვრებისა და მუშაობის არადამაკმაყოფილებელი პირობები, ჯანდაცვის ცუდი მდგომარეობა და ა.შ.

შრომისუნარიანი ასაკის მოსახლეობის შევსება მოზარდთა ხარჯზე და შემცირება საპენსიო ასაკის მიჯნას გადაცილებული ხალხის ხარჯზე როგორც ამ მოსახლეობის რაოდენობის ჩამომყალიბებელი ფაქტორი ისტორიულ ხასიათს ატარებს.

ყველა ცვლილება, რომელიც ხდება შობადობისა და სიკვდილიანობის დონეებზე, თავს იჩენს 16 წლის მერე, მათ რიცხვზე ვინც „ავსებს“ და 60-65 წლის შემდეგ იმათ რაოდენობაზე, ვინც „ამცირებს“.

საქართველოს ისტორიის თავისებურებანი დიდ გავლენას ახდენენ შრომისუნარიანი ასაკის რაოდენობის დინამიკაზე.

მოსახლეობის განახლებაზე მუდმივად მოქმედ მოვლენათა ბუნებრივი მიმდინარეობის პარალელურად იყო ომებიც — I მსოფლიო, სამოქალაქო, სამამულო, აფხაზეთის, სამაჩაბლოსი. ინდუსტრიალიზაციას და კოლექტივიზაციას, მასიურ რეპრესიებს მოჰყვა მრავალი მოქალაქის სიკვდილი მშვიდობიან დროს. ამის შედეგად განახლების პროცესები ძლიერ დაზიანდა. საოცარი დეფორმაცია განიცადა მოსახლეობის ასაკობრივ-სქესობრივმა სტრუქტურამაც. პერიოდულად მძაფრ ცვლილებებს განიცდიდა პროპორციები მათ შორის, ვინც აღწევდა საპენსიო ასაკს და შრომისუნარიან ასაკს. ამის შედეგად შრომისუნარიანი მოსახლეობის რაოდენობა ძალზე არათანაბრად მერყეობდა. უცაბედი აღმავლობა ღრმა ჩავარდნებით იცვლებოდა. ამ რაოდენობის მორიგი ხანგრძლივი ჩავარდნა დაიწყო. ზრდა შეწყდა, ხოლო ცალკეულ წლებში მისი დაცემაც აღინიშნა. ეს უჩვეულო გარემოება ორი წინაპირობით იყო გამოწვეული. I — შრომისუნარიან ასაკს მიაღწიეს დაბალი შობადობის წლებში დაბადებულმა. II — შრომისუნარიანი ასაკიდან გამოვიდნენ ისინი, ვისი დაბადებაც მაღალი შობადობის წლებს დაემთხვა.

რაოდენობის ტალღისებური ცვლილება საქართველოს შრომისუნარიანი ასაკის მოსახლეობის დინამიკის განმასხვავებელია, როგორც თავისებური ექო ისტორიული დრამატიზმით აღსავსე წარსულისა. მსგავსი უთანასწორობა კიდევ მრავალი წლის განმავლობაში იქნება საგრძნობი, თუმცა თანდათან შეწყდება. მოსახლეობის რაოდენობის ხანმოკლე ზრდის შემდეგ ქვეყანაში ისევ

მოსალოდნელია შემცირების ხანგრძლივი პერიოდი. შრომისუნარიან ასაკს მიაღწევნ 1994-იანი წლების მცირერიცხოვანი კონტინგენტები, ხოლო პენსიონერთა რიცხვს, პირიქით 1950-იან წლებში დაბადებული მრავალრიცხოვანი კონტინგენტი შეემატება.

შრომისუნარიანი ასაკის მოსახლეობის ტალღისებრი დინამიკა, ეკონომიკასა და შრომითი სფეროების წინაშე ამ დინამიკასთან ადაპტაციის ძნელ ამოცანას აყენებს. რბილი გადასავლები ყოველგვარი მძაფრი ნახტომების გარეშე ეკონომიკასა და სოციალური განვითარებისათვის მეტად ხელსაყრელ პირობებს ქმნის შრომით სფეროში წარმოქმნილ პრობლემათა გადასაწყვეტად.

ეს განსაკუთრებით აქტუალურია ეკონომიკის საბაზრო საფუძველზე გადასვლისას. მაგრამ მოკლე დროით ამ „ტალღისებურობამ“ შესაძლოა დადებითი როლი ითამაშოს. 1995 წ. დასასრულს წარმოების მძაფრმა დაცემამ, არ გამოიწვია მოსალოდნელი უმუშევრობის „აფეთქება“. ამაში მნიშვნელოვანი როლი დემოგრაფიულ ფაქტორს ეჭირა.

XXI საუკუნეში დემოგრაფიული ფაქტორი ამუშავდება უმუშევრობის პრობლემის გამწვავებაზე, რადგან შრომის უნარიანი ასაკის მოსახლეობის რაოდენობა აღმავლობის ფაზაში შედის, რომელიც ეკონომიკის დარგობრივ სტრუქტურებში მიმდინარე ენერგიულ ცვლილებებს დაემთხვევა.

რომ გადავიდეთ შრომისუნარიანი ასაკის მოსახლეობიდან, შრომისუნარიან ასაკში მყოფ შრომისუნარიან მოსახლეობაზე, უნდა განვიხილოთ ამ ასაკის I-II ჯგუფების არამომუშავე ინვალიდთა კატეგორია.

სხვა თანაბარ პირობებში, რაც მეტი იქნება I-II ჯგუფის ინვალიდები, მით მეტი იქნება მათ შორის არამომუშავე. ამ ჯგუფების ინვალიდთა რაოდენობა იქმნება ჯანმრთელობაზე მოქმედ პირობათა კომპლექსის ზეგავლენით. როგორ იკვებებიან ადამიანები, როგორ წყალს სვამენ, როგორი ჰაერით სუნთქავენ, როგორ ისვენებენ, როგორი სამედიცინო მომსახურება აქვთ, რამდენად კომფორტულია და უსაფრთხო სამუშაო პირობები — ასეთია დაახლოებით ამ კომპლექსის არასრული ნუსხა.

ნებისმიერი სახელმწიფო დაინტერესებულია იმაში, რომ ინ-

ვალიდთა რაოდენობა რაც შეიძლება მცირე იყოს, ხოლო მათ შორის მეტი მომუშავე არსებობდეს. ჩვენს ქვეყანაში, ისევე როგორც სხვაგან, სახელმწიფო შეღავათებს უწევს მათ, ვინც ინვალიდებს სამუშაო ადგილებით უზრუნველყოფს. სახელმწიფოს დაინტერესება ინვალიდთა შრომით ეკონომიკურ და სოციალურ ასპექტებს შეიცავს. ეკონომიკური ასპექტი გულისხმობს იმას, რომ იყოს ნაკლები პირი საბიუჯეტო ასიგნების კმაყოფაზე. ხოლო სოციალური გულისხმობს იმას, რომ ადამიანისათვის, მისი ფიზიკური ან ფსიქოლოგიური დარღვევის მიუხედავად, მნიშვნელოვანია შეგნება, რომ სარგებლობა მოაქვს საზოგადოებისათვის. რა თქმა უნდა გასათვალისწინებელია ცხოვრების სტანდარტის გარკვეულ დონეზე შესანარჩუნებლად ანაზღაურების (ფულის შოვნის) სურვილიც.

არამომუშავე ინვალიდების რაოდენობის მომავალი დინამიკა ძირითადად დამოკიდებულია ადამიანთა ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებასა და სანარმოო ტექნოლოგიათა მისადაგებაზე მუშა-მოსამსახურებთან, განსაკუთრებით მომსახურების სფეროში.